

Két római feliratos kő Énlakáról.

Énlaka udvarhelymegyei község területéről eddig hat feliratos kő volt ismeretes. (C. I. L. III. 945, 946, 947, 948 = 7718, 949 és 6257.) Ezek közül négy olyan, a melyen a coh. IIII. Hispanorum szerepel, a minek alapján nem valószínűtlen azon feltevés helyessége, hogy ott a cohors IV. Hispanorumnak volt állandó táborhelye.

Az 1901. év nyarán az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiség-tárába került két felirat szintén erősíti e feltevést.

A feliratok I. 882. és I. 883. sz. alatt vannak a nevezett régiség-tár leltárába bevezetve, s mind a kettőt a község közepén levő, *várnak* nevezett, 80 × 90 öl terjedelmű helyen találták.

Az elsőnek magassága 90, szélessége 42, vastagsága 34 cm. Felirata egy *cmre* mélyített lapon áll, melynek magassága 47, szélessége 39 cm. A szöveg fölött levő 26.5 cm teret négyszer, az alól levő 16.5 *cmnyit* pedig háromszor tagolt párkány tölti ki. Az oltár tetején az áldozat számára kivájt mélyedés van.

Anyaga rendkívül szemcsés, sötétszürke homokkő s e silány anyag szemcséinek kipattogzása következtében a felirat annyira tönkrement, hogy olvasása bizonytalanná vált. Betűi gondosan vésettek s azok jellege az Antoninusok korának (Kr. u. II. sz.) felel meg. Maga a felirat a következő:

DIANAE
REG·SACRM
PRO·SALTE·T
·(AGE)M(P)·...
5. NEPOT·PRÆF
COH·IIII·HISP
IE·REB·GEST
VALENTEIVS

A 4-ik sorban csak az M egészen bizonyos; a többi valószínű ugyan, de a G helyén lehet O is, az A helyén nem lehetetlen R; részemről tehát a következő olvasást tartom valószínűnek:

Dianae || reg(inae) sacrum || pro salute T(iti) || .agemp...? || Nepot(is) praef(ecti) || coh(ortis) IV. Hisp(anorum) || de reb(us) gest(is) || Valent(inus?) eius ||

A feliratot tehát Diana tiszteletére emeltette a cohors IV. Hispanorum egyik praefectusának a jóvoltáért az ő Valentinus nevű rab-szolgája. A szóban forgó praefectus nevéből csak a Titus praenomen és a Nepos cognomen állapítható meg biztosan. Nomen gentileje

valami barbarus név lehetett, melynek biztos megállapítása ezen felirat alapján lehetetlen. Hogy a fogadalmi oltár készíttetője fel nem szabadított rabszolga volt, azt kétségtelenné teszi az, hogy az illetőnek csak egy neve van.

A *másik* feliratos kő magassága 93, szélessége 37, vastagsága 28 cm. Felirata 2·5 cm-re mélyített lapon áll, melynek magassága 55, szélessége 32 cm. Az egész magasságból fenmaradó részből 22 cm esik a felső részre, a mely sarcophagus — illetőleg ház — homlokzatot utánoz, és 16 cm az egyszerű, minden díszítés nélkül való talpra. Teteje az áldozat számára mélyített. Anyaga ugyanaz, mint az előzőnek s a szemcsék kipattogzása az olvasást szintén nagyon megnehezíti. Betűi elég gondosan vésettek s azok jellege szintén az Antoninusok korának felel meg, de talán valamivel későbbi. Maga a felirat a következő:

DIANE REG sic
SACRVM
T·AEL·CRES
CENTIAN
5. VS PRAEF
CōH· IIII HISP
IIIIIIIIII
... SESVIS

Olvasása: Dian(a)e reg(inae) || sacrum || T(itus) Ael(ius) Cres || centian || us prae(ectus) || coh(ortis) IV Hisp(anorum) || || (pro) se suis(que) ||

A feliratos oltárt tehát szintén Diana tiszteletére emeltette a maga és övéi jóvoltáért, a cohors IV. Hispanorum egy praefectura, kinek neve Titus Aelius Crescentianus. A 7. sor *nem* természetes úton semmisült meg, hanem kitörültetett, a mit nemcsak a nyomok természete igazol, de az a körülmény is, hogy a C. I. L. III. 948 = 7718. számú feliraton, a melyet ugyanez a praefectus cohortis IV. Hispanorum emeltetett, ez a sor szintén ki van törölve, eddig ismeretlen okból.

A most közölt két felirat nemcsak azt a feltevést erősíti meg, hogy a mai Énlaka területén a cohors IV. Hispanorumnak volt állandó tábora, hanem valószínűvé teszi azt a feltevést is, hogy azon a helyen, a hol találták őket, a cohors tábori kápolnája állott, a hol a *dii militares* — kik között Diana első rangú helyet foglalt el — állottak, a császárok szobraival együtt.*

Ezt a feltevést azonban csak akkor lehetne tényként állítanunk, ha a többi feliratos kő lelőhelyét is a legpontosabb részletességgel ismerjük, mert ezek, mint egy császárfelirat s Juppiter optimus maximusnak és Marsnak a legfőbb katonai istenségeknek szentelt oltárok feliratai, döntők lehetnének.

Buday Árpád.

* V. ö. Domaszevszki: Die Religion des röm. Heeres.

Adalékok

a Régi Magyar Könyvtárhoz.

Második közlemény.

31.

(Kolozsvár. 1668.)

ARTICULI | DOMINORUM MA- | GNATUM ET NOBI-
LIUM TRIUM NATIONUM | Regni Transylvaniæ, Partiumque Hun-
gariæ eidem annexa- | rum, in Generalibus eorum Comitiis in Civi-
tatem nostram | Biftriciensem per nos ad diem decimum Mensis Januarii |
Anni Praesenti Millesimi Sexcentefimi Sexagesi- | mi Octavi, indictis
& celebra- | tis conclusi. |

S. l. a. et typ. 2° A₁₋₄—B₁₋₆ = 10 sztlan lev.

Datum | in Civitate nostra Biftriciensi 3 Februarii ultima die
scilicet Congregationis nostræ Anni praesenti Millesimi Sexcente- | fimi
Sexagesimi Octavi indictis celebra- | tis conclusi. |

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

32.

Utrecht. 1669.

Báthori, Stephanus. DISPUTATIO THEOLOGICA | AD | PSALM
CIII. verſ. 3. | PARS TERTIA. | Resp. STEPHANO BATHORI, Ungaro.
23. Februar 1667. |

[Ultrajecti, Ex officinâ Antonii Smytegelt. 1669.] 4°

Önállóan nem jelent meg, hanem Voetius, Gisbertus „Selectarum dispu-
tationum“ cz. hittani értekezések gyűjteményének Pars V. 357–366. lapjain külön
czlap nélkül.

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

33.

Utrecht. 1669.

Borsai, Thomas Petrus. Problematum de Scripturâ. | PARS
QUINTA. | Resp. THOMA PETRO BORSAI, Pannonio-Hung. 13. Feb.
1650. |

[Ultrajecti, Ex officinâ Antonii Smytegelt. 1669.] 4°

Önállóan nem jelent meg, hanem Voetius, Gisbertus „Selectarum dispu-
tationum“ cz. hittani értekezések gyűjteményének Pars V. 38–48. lapjain külön czlap
nélkül.

Önálló kiadása: Utrecht. 1650. (RMK. III. 1758.)

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

34.

Utrecht. 1669.

Eszéki, Stephanus. Problemata de Iustificazione. | PARS QUARTA. |
Resp. STEPHANO ESZEKI, Szathmariâ Ungaro. 10. *Junij* 1665. |

_____ Problemata de Iustificazione. | PARS QUINTA. |
Resp. STEPHANO ESZE'KI, Szattmariâ - Ungaro. 7. *Septemb.* 1665. |

_____ Problemata de Iustificazione. | PARS SEXTA. |
Resp. STEPHANO ESZE'KI, Szattmariâ - Ungaro. 7. *Octobris*, 1665. |
 [Ultrajecti, Ex officinâ Antonii Smytegelt. 1669.] 4°

Önállóan nem jelentek meg, hanem **Voetius**, Gisbertus „Selectarum disputationum“ cz. hittani értekezések gyűjteményének Pars V. 301—331. lapjain külön czlap nélkül.

Önálló kiadása: Utrecht. 1665. (RMK. III. 2297.)

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

35.

Utrecht. 1669.

Sikó, Joannes. Problematum de Scripturâ. | PARS TERTIA. |
Resp. IOANNE SIKO, Ungaro Tranfylvano. 9. *Julii* 1649. |

[Ultrajecti, Ex officinâ Antonii Smytegelt. 1669.] 4°

Önállóan nem jelent meg, hanem **Voetius**, Gisbertus „Selectarum disputationum“ cz. hittani értekezések gyűjteményének Pars V. 22—31. lapjain külön czlap nélkül.

Önálló kiadása: Utrecht. 1649 (RMK. III. 1730.)

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

36.

Utrecht. 1669.

Szoboszlai, Michael. DIARIBA (sic) | DE | HOMINE SPIRITUALI. | Ad *Corinth.* II. verf. 15. | *Resp.* MICHAELE SZOBOSZLAI, Ungar. 15. *Febr.* 1668. |

[Ultrajecti, Ex officinâ Antonii Smytegelt. 1669.] 4°

Önállóan nem jelent meg, hanem **Voetius**, Gisbertus „Selectarum disputationum“ cz. hittani értekezések gyűjteményének Pars V. 408—419. lapjain külön czlap nélkül.

Önálló kiadása: Utrecht. 1668. (RMK. III. 2447.)

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

37.

Utrecht. 1669.

Szónyi, Stephanus. DISPUTATIO THEOLOGICA | AD | ROMANOS IV. verf. 3. | *Resp.* STEPHANO SZONYI, Pannoniâ Ungaro. 1. *Decemb.* 1666. |

[Ultrajecti, Ex officinâ Antonii Smytegelt. 1669.] 4°

Önállóan nem jelent meg, hanem **Voetius**, Gisbertus „Selectarum disputationum“ cz. hittani értekezések gyűjteményének Pars V. 331—339. lapjain külön czlap nélkül.

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

38.

Utrecht. 1669.

Teremi, Stephanus. DISPUTATIO THEOLOGICA | AD | PSALM
CIII. verf. 3. | *Resp.* STEPHANO TEREMI, Ungaro. 8. *Decemb.* 1666. |
[Ultrajecti, Ex officinâ Antonii Smytegelt. 1669.] 4°

Önállóan nem jelent meg, hanem **Voetius**, Gisbertus „Selectarum disputationum“ cz. hittani értekezések gyűjteményének Pars V. 339–348. lapjain külön czlap nélkül.

Önálló kiadása: Utrecht. 1666. (RMK. III. 2371.)

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

39.

(Gyulafejérvár. 1675.)

ARTICULI DOMINORUM MAGNA- | **TUM ET NOBILIIUM TRIUM**
NATIONUM RE- | *gni Transilvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexa-*
rum, in | Generalibus eorum Comitibus ad Diem 25. Mensis Novembris, |
Anni præsentis Millefimi Sexcentefimi Septuagesimi | Quinti, ex edicto
suzæ Celsitudinis Principalis in Civita- | *tem Albam Juliam indictis, celebra-*
ratis conclusi. |

S. l. a. et typ. 2° A₁₋₅ = 5 sztlan lev.

Datum ALBÆ JUL- | *Æ die 25. Mensis Novembris, videlicet die*
Congre- | *gationis nostræ, Anno Domini Millefimo Sex-* | *centesimo Sep-*
tuagesimo Quinto. | [Szöveget záró dísz.]

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

40.

(Gyulafejérvár. 1683.)

ARTICULI DOMINORUM MAGNATUM | & *Nobilium Trium Natio-*
num Regni Nostri Transyl- | *vaniæ, & partium Hungariæ eidem annexa-*
rum, in Generalibus | eorundem Comitibus, ad diem 10. Mensis Februarii,
Anni præsen- | *tis 1683. in Civitatem nostram Segesvár, ex edicto nostro |*
Principali indictis & celebratis Conclusi. |

S. l. a. et typ. 2° A₁₋₄ = 4 sztlan lev.

Datum in Civitate nostræ | Segesvár, die vigesima quinta Mensis
Februarii, ultima | videlicet die præmiffæ congregationis Regni Tran-
sylvaniæ, Anno Domini, Millefimo Sexcente- | *fimo Octuagesimo Tertio.*
[Szöveget záró dísz.]

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

41.

Kolozsvár. 1684.

ARTICULI DOMINORUM MAGNA- | **TUM ET NOBILIIUM TRIUM**
NATIO- | *num Regni Transylvaniæ, & partium Hungariæ eidem anne-*
xarum, in Generalibus eorundem Comitibus, ad diem Octavum | Mensis

*Martij, Anni præsentis Millefimi Sexcentefimi Octua- | gefimi quarti, in
Oppidum Fagaras, ex Edicto suæ Celsitudinis Principalis indictis & |
celebratis, conclusi. |*

2° 6 sztlan lev.

*Datum in Oppido præmentionato Fagaras, Die | 29. Mensis Martij,
ultima videlicet præmemorati Generalis | Congregationis nostræ. Anno
Domini Millefi- | mo Sexcentefimo Octuagesimo | QUARTO. |*

Colophon: | CLAUDIOPOLI Michaël Németi Anno. Dom. M. DC.
LXXXIV. |

Kolozsvári ref. kollégium.

42.

(Szeben. 1692.)

Confilium Status Regni Tranfylvaniae & Partium Hungariae eidem
annexarum. | Univerfis & fingulis præfentes nostras visuris Dominis &
fratribus respectivè & | Amicis ac vicinis benevolis, Salutem & Amicitiam
nostram. Praefentium exhibitor: | in publicis Regni negotiis
fervitium Sacratiffimæ | suæ Majestatis concernentibus, expeditivimus:
Qui ut fibi commissa sine difficultatibus | perficere possit præmentiona-
tos Dominos & Amicos fraternè requirimus; Judicibus | verò & aliis
Civitatum, oppidorum, ac Pagorum Officialibus, præfentes visuris au-
thoritate functionis nostræ feriò injungimus ut..... in necessaria mora,
eundo, & redeundo de hospitiõrum commoditate & victualium necessa-
riorum pro pe- | cunia subministratõne juxta Officiorum fuorum exigen-
tiam, prospicere velint & | teneantur. Cibinii die Mensis.....1692. |

11 soros *egyleveles nyomtatvány*. Nagysága 14,5×19,7 cm. A kipontozott részek
üresen hagyva. A nyomtatás alatt kézírással: Consilium status protonotar [ius].

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

43.

Lipcse. 1694.

Husztj, Stephanus. Q. D. B. V. | DISSERTATIO MEDICA | DE |
SUBIECTO | SANITATIS | ET | EJUS DIVISIONE IN | ELEMENTA, |
Quam | EX CONSENSU | GRATIOSAE FACULTATIS MEDICAE |
uteriori disqvifitioni | *Dominorum Philatrorum* | publicae exponunt |
PRAESES | D. ANDREAS PETERMANN, S. P. | & RESPONDENS |
STEPHANUS HUSZTI | è Comitatu Marmaros Ungarus. | D. XIV.
Septembr. A. O. R. MDCXCIV. | H. L. Q. C. |

Lipsiae, Typis CHRISTOPH. FLEISCHERI. | 4° A—C = 12
sztlan lev.

Husztj sajátkezű ajánlásával 1694-ből pápai Páriz Ferenczhez, a nagyenyedi
kollégium tanárához. — RMK. III. 3881. sz. alatt említve, de sem Szabó Károly, sem
Hellebrant nem látták. Szinnyeï Term.-tud. Könyvészetének 309. hasábján mint 8
leveles nyomtatványt említi. E példa, habár a 64b lap jobb sarkában CAPUT

custos áll, valószínűleg teljes, mert Huszti a custost ugyanolyan tintával, mint a milyennel az ajánlást írta, többször keresztülhúzta.

Kolozsvári ref. kollégium.

44.

Lipcse. 1698.

Simonides, Samuel. DISSERTATIO XXIII. | DE | BONO HISTORICO. | [Respondens | SAMUEL SIMONIDES, Hungarus | ¹]

[Lipsiae, Sumtibus Gothofr. Enoch Grossii. 1698.] 8°

Önállóan nem jelent meg, hanem *Rechenberg*, Adam „Dissertationum historicum-politicarum varii et curiosi argumenti“ cz. munkájának Pars II. 680—717. lapjain külön czlap nélkül.

Önálló kiadása: Lipcse. 1695. (RMK. III. 3949.)

¹ A): (8b lapon.

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

45.

Kolozsvár. 1700.

VECTIGAL | TRANSYLVA- | NICUM. |

CLAUDIOPOLI, | Ex Officina NICOLAI KIS de M. TÓTFALU. |

Anno 1700. | 4° A—D₃ = 27 lap.

Teljes példája az **Erdélyi Nemzeti Múzeumban**. Szabó Károly u. ott csak egy csonka példáját látta és a *Magyar Könyvszemle* 1881. évf. 120. lapján azt írta le.

46.

(Lőcse. 1701.)

Miskolczi Ferencz. EUTERPE CZITERÁJA, | *Melly* | Meg-zendített Szent Iván Havnak 24-dik napján. 1701. Eíztendőben. | *Miskolczi Ferencz által.* |

[Lőcse. 1701.] 2° 2 sztan levél.

Együtt nyomtatva: *Miskolczi*, Franciscus: Refulgens divini favoris Sydus Leutschoviae. 1701. cz. munkájával.

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

47.

Kolozsvár. 1702.

[**Resolutiones** et ordinatio Leopoldi I. de annis 1699. et 1702.] LEOPOLDUS DIVINA FAVENTE | CLEMENTIA ELECTUS ROMANORUM IMPERATOR SEMPER AUGUSTUS; | ac GERMANIÆ, HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, DALMATIÆ, CROATIÆ, SCLAVONIÆQUE, &c. REX. |

[I.] *Datum in Castró Nostro* Ebersdorff, *Die 5-tá Menfis Septemb.* | *Anno Domini 1699.*

[II.] *Datum in Civitate Noftra Vienna Auftriæ* | *Die 13. Menf. Februarii Anno Domini 1702.*

CLAUDIOPOLI, *Anno Domini MDCCII.* 2°

Egyleveles nyomtatvány. Mike Sándor gyűjteményéből.

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

48.

Szeben. (1740.)

MONUMENTUM HONORIS, | IN | THEATRO DOLORIS, | A | GENTILITIIS CRUCIS | & | GLADII | INSIGNIBUS MVTVATVM. | ac | ad moestos Cineres, | EXCELLENTISSIMI | DOMINI DNI. COMITIS | STEPHANI APOR de AL- | toria, Incltyi Gubernii Consi- | liarii Intimi, Provinciae Gene- | ralis, ac Thesaurarii, Comitatus | Tordensis Supremi Comitis, nec non Sedium Siculicali- | um, Csik, Kafzony & Györgyo, *La* utrobiq; Supremi Ca- | pitanei &c. acerbo nobis fato nuper repti. | *Trigesimo ab obitu die | erectum. | A Patribus Societatis JESU Cibiniensibus.*

CIBINII, excudebat, Johannes Barth. | s. a. [1704.] 4° 9 sztlan lev.

A nyomtatás évét a következő chronostichonokból állapítottuk meg:

A 2_b lapon: VIDens, | sVsplra Vlator. | Ipsa slbl VIta VItVs; | hIC tVMVLatVr. | [1704.]

A 9_a lapon: lftHIC | Latet roManæ | foL fIDel. | [1704.]

CVI nIgras nVper | VeLoX Mors | fVperInDVXIt nVbes. | [1704.]

VerVM | eXorletVr LVX eIVs | In Lætas, & perpetVas | IpLenDens æternItates. | [1704.]

Interea Pla (!) CrVX, | IVItVs gLaDIVs, | VrnaM tVebVntVr. | [1704.]

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

49.

H. n. (1707.)

UNIVERSIS ORBIS | CHRISTIANI PRINCIPIBUS, RE- | GIBUS, ET REBUSPUBLICIS, NEC-NON | ALIIS QVIBUSVIS STATIBUS ET | ORDINIBUS PRAESENTIUM NO- | TITIAM HABITURIS. || NOS FRANCISCUS DEI | Gratia PRINCEPS RAKOCZI Dux Regni | HUNGARIÆ, ac Univerſi Status & Ordines | ejusdem, pro Libertate Confoederati: Ad | perpetuam rei memoriam. Quòd cùm præ- | teritis Annis, ab intolerabili Domûs Auftriacæ | jugo preſſi,

Actum in Generali Conventu Noſtro, pro die decima sexta | Menſis Maji, Anni Millefimi Septingentefimi ſeptimi, | in Campum ad Onodin dicto.

S. I. a. et typ. 2° A₁₋₄ = 4 sztlan lev.

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

50.

H. év n. (1711.)

LETTRE | DE | MONSIEUR N. N. | À SON AMY, | CONCERNANT LA RELA- | TION DE L' AFFAIRE | DU | COMTE ZOBOR | AVEC LE | BARON de STRALENHEIM. |

S. I. a. et typ. (1711.) 4° A—B₂=11 lap.

A RMK. III. 4799. sz. alatt említett munkával együtt nyomtatva.

Erdélyi Nemzeti Múzeum.

Köblös Zoltán.